

PALJUD ANDSID OMA ELU

Suur Isamaasõda katkestas ilusa pioneerisuve. Kogu maakonna komsomoliaktiiv hakkas kohe evakueerima pioneerilaagreid. Traagiliseks kujunes laste äratoomine Võsult. Metsa varjunud bandiidid avasid bussidele tule. Kaks pioneeri said kohe surma, üks surmavalt haavata. Leinatäht oli Rakvere l. Keskkooli auals. Hukkunud maeti Rakvere külje alla Tõrmasse.

Keeruline oli meie esimeste arteklaste saatuse. Sõda viis nad kodudest üha kaugemale. Laager vahetas rinde lähenedes mitmeid asukohti, jäädes lõpuks pidama Altai kraisisse. Kolme aasta jooksul puutusid arteklased kokku paljude sõjarskustega ja noorte käte tublidusest olenes elu-olu laagris. Side omastega oli katkenud. Kui 1942. a. 21. juunil korraldati Moskvas Baltimaade esindajate miiting sotsialistliku revolutsiooni teise aastapäeva auks, kutsuti sellest osa võtma ka kolm Eesti paremat arteklast. Nende hulgas oli Salme Karu-Saapar, kes luges tookord raadios ette oma kirja vanematele okupeeritud

Eestis. See oli ainuke teade, mis jõudis emani oma lapselt kolme lahusolekuaasta kestel. Alles 1944. a. sügisel elati üle kohtumisrõõm.

Sõja puhkemisel pioneeritöö Eestis soikus. Okupatsioonivõimud öiendasid veriselt arveid paljude pioneerijuhtidega, kes ei evakueerunud Nõukogude tagalasse. Üks nendest oli Heina Bernthal, kes töötas Venevere, Muuga ja Laekvere algkooli pioneeridega. Tütarlaps oli lõpetanud Venevere kooli ja jätkanud õpinguid Tallinnas. 17-aastaselt tuli Heina koju tagasi. 1940. aastal sai temast kommunistlik noor ja Paasvere valla vanempioneerijuht. Suveks planeeritud valla pioneeride ühisloke Kellavere mäel aga jäi pidamata ja lastel pioneerirätid kaela saamata. 5. augustil Heina Bernthal vangistati koos oma kahe õega. Nad viidi algul Laekverre, sealt edasi Rakesse, kus nad 11. augustil hukati. Hiljem maeti nad ümber Loksa vennaskalmistule.

Tudu 8-klassilise Kooli pioneerimalev kannab Vaike Allikvee nime. Tütarlaps oli sel-

le kooli esimene pioneerijuht, tema vend Helmut Allikvee valla komsomoliorganisaator. 1941. a. augustis Allikveede perekond vangistati. Helmut oli juba varem hukatud. Isa, ema ja kolm ülejäänud last saadeti esialgu jõukatesse taludesse tööle. Vaike oli lastest vanim, kaheksateistkümnene. Mõne aja möödudes otsustasid omakaitsemehed kogu pere lõpliku saatuse. Mõrvatöö viidi läbi koidikul pärast pikka öist joomingut, mille vältel määrasid pidutsejad oma ohvritele surmaotsuse.

28. augustil 1941 lasti koos isaga oma koduvärvavas maha Põlula kooli pioneerijuht Linda Kungas. Tütarlaps oli sama kooli kasvandik, hakkaja õpilane ja tubli sportlane. Pioneerijuhiks sai ta koolijuhataja A. Eiberi kutsel. Head tahet ja energiat oli tütarlapsel küllaga. Kolm-neli korda nädalas korraldas ta koolis koonduisi, võistlusi ja matku. Pioneeritöö kogemusi käis ta omandamas Rakveres. Siia pääses rongiga Kabalast, mis jäi Põlulast viis kilomeetri eemale. Kõike seda tegi ta ühiskondlikus korras. Sõja alguseks sai Linda 19 aastat vanaks.

Okuatsioonivõimud arreteerisid Kohala koolis pioneeritööd organiseerinud Karl Tisleri, kes oli samal ajal koha-

like kommunistlike noorte rakukese juht ja kuulus 1941. aastal Sõmeru valla aktivistide hulka. Ta kandis vanglakaristust esialgu Rakveres. Pärast ebaõnnestunud põgenemiskatset viidi K. Tisler 1943. a. edasi Tallinna. Seal oli ta koonduslaagris kuni 1944. a. augustikuuni. Karl Tisleri edasise saatuse kohta andmed puuduvad.

Virumaaga on seotud kangelaspioneer Juta Bondarovskaja saatuse. Pärit oli ta Leningradist. Sõjasuvel sõitis tütarlaps Pihkva lähistelesugulastele külla, Leningradi blokaad aga lahutas ta emast. Jutast sai sealsamas esialgu partisanide sidepidaja, hiljem luuraja. Kui Eesti partisanibrigaadid 1944. a. algul üle Peipsi tulid, oli ka Juta nendega kaasas. Tütarlaps hukkus Roostoja lahingus. Nüüd on Iisaku Keskkooli pioneerimalev tähistanud tema haua ja malev kannab kangelaspioneerinime.

Paljud noormehed-pioneerijuhid võitlesid Suure Isamaasõja ajal rindel poliittöötajatenä. Neiu, kes olid evakueerunud Nõukogude tagalasse, õppisid sealset aktiivikursustel ning hakkasid pärast koju jõudmist taastama pioneerija komsomoliorganisatsiooni.